

Ylisukupolvinen eriarvoisuus Suomessa

Poikkitieteellinen katsaus yhteiskuntatieteellisiin tutkimuksiin

ALEKSI KARHULA & OUTI SIRNIÖ

Johdanto

Perhetausta on yhteydessä jokaisen ihmisen elämänkulkuun. Yhteiskuntatieteilijöille tämä ylisukupolvinen yhteys on mielenkiintoinen tutkimuksen kohde erityisesti eriarvoisuuden näkökulmasta. Yhteys sosioekonomisen perhetaustan ja myöhemmän elämän välillä kertoo usein mahdollisuuksien tasa-arvon puutteesta, mikä koetaan vahvasti epäoikeudenmukaiseksi. Ylisukupolvisten yhteyksien nähdään kuvastavan epätasa-arvoisesti jakautuneita lapsuuden perheen sosiaalisia, kulttuurisia ja materiaalisia resursseja, jotka heijastuvat yksilöihin ja heidän toimintatapoihinsa aikuisiässä. Ylisukupolvisten yhteyksien tutkimus ei kuitenkaan aina keskity eriarvoisuuden tutkimiseen, vaan myös yleisempi kiinnostus sosioekonomisesta periyymisestä motivoi tutkimusta.

Suomessa ylisukupolvista tutkimusta tehdään useilla yhteiskuntatieteellisillä aloilla. Erityisesti 2010-luvulla ylisukupolvisuuden tutkimus on lisääntynyt vahvasti. Tutkimus on kuitenkin keskittynyt eri alojen sisälle. Ristiinviittaus alojen välillä on usein heikkoa, vaikka tutkitut aiheet voivat olla lähes identtisiä. Tämä luonnollisesti estää kattavan kokonaiskuvan syntymistä niin tutkijoille kuin ei-akateemiselle yleisölle. Teoreettiset oivallukset ja menetelmälliset innovaatiot saattavat myös levitä vähäisesti ja hitaasti alojen välisten raja-aitojen yli.

Tässä katsauksessa pyrimme esittämään kattavan kokonaiskuvan Suomea koskevasta ylisukupolvisen eriarvoisuuden tutkimuksesta: päämääränämme on sekä tutustuttaa eri alojen tutkijat toistensa tutkimuksiin että tarjota yhteenveto myös laajemmalle yleisölle. Olemme koonneet tutkimusta laajasti usealta yhteiskuntatieteelliseltä alalta: sosiologiasta, sosiaalipolitiikasta, kansantaloustieteestä, väestötieteestä, kansanterveystieteestä, kasvatustieteestä ja kriminologiasta. Koska kiinnostuksemme kohteena on yleinen ylisukupolvinen periytyminen, tarkastelemme vain koko väestöön yleistettävissä olevia tilastollisia tutkimuksia. Olemme myös kiinnostuneita periyymisen muutoksista ajassa ja sukupuolten välisistä eroista, ja väestötasoiset tutkimukset mahdollistavat näiden tarkastelun.

Identifioimme ylisukupolvisen eriarvoisuuden tutkimuksen yleisimmät aihealueet ja esitämme tiivistetysti kirjallisuuden keskeiset tulokset eri aihealueiden osalta. Yksittäisten artikkelien tuloksien avaaminen jää väistämättä pinnalliseksi, ja kehotammekin lukijaa tutustumaan yksittäisiin tutkimuksiin halutessaan syventää ymmärrystään jostain aihealueesta. Lopuksi luomme yleiskatsauksen ylisukupolvisen tutkimuksen tuloksiin ja pohdimme eroja alojen välillä.

Tutkimusta rahoittivat NORFACE DIAL -projekti EQUAL-LIVES, strategisen tutkimuksen neuvoston TITA-konsortiohanke [rahoitus päätösnumerot 293103 ja 314250], Euroopan tiedeneuvoston rahoittama INDIRECT-hanke [ERC-2013-CoG-617965] sekä Suomen Akatemian lippulaivaohjelma INVEST [320162]. Molemmat kirjoittajat kontribuivat yhtä paljon artikkelin kirjoittamiseen, ja nimet on esitetty aakkosjärjestyksessä.

Laaja monitieteinen tutkimuskenttä

Kokonaiskuvaa varten olemme keränneet 134 Suomea koskevaa tutkimusartikkelia. Otimme tarkasteluun vertaisarvioituissa lehdissä julkaistut tilastolliset tutkimukset, joiden tulokset ovat yleistettävissä koskemaan koko Suomen väestöä. Täten erilaiset raportit, työpaperit ja kirjojen luvut on jätetty aineiston ulkopuolelle. Niiden muoto ja taso vaihtelevat paljon: välttääksimme mielivaltaisia valintoja, päätimme rajata ne kaikki tämän tarkastelun ulkopuolelle, vaikka osa ulkopuolelle rajautuneista julkaisuista onkin korkealaatuista tutkimusta. Näistä mainittakoon erityisesti THL:n, Kelan ja VATT:n julkaisusarjat (esim. 1, 2), julkaistut työpaperit (esim. 3, 4) ja kotimaiset sekä kansainväliset kirjalluvut (esim. 5–8). Vertailtavat tutkimukset, joissa Suomi on mukana, on otettu mukaan tarkasteluun, mikäli maakohtaiset tulokset on esitetty erikseen. Tutkimuksia, joiden aineisto koostuu vain yhdessä suomalaisessa kaupungissa kerätystä aineistosta, ei ole otettu mukaan.

Valikoimme artikkelit, joiden otsikossa, abstraktissa tai tutkimuskysymyksissä mainitaan perhetaustan vaikutuksen tutkiminen. Perhetaustalla tarkoitamme tässä yhteydessä sosiaalista tai sosioekonomista taustaa; geneettinen periytyminen on rajattu tämän katsauksen ulkopuolelle. Olemme valinneet mukaan artikkelit, jotka on julkaistu yhteiskunta- tai monitieteellisissä lehdissä. Laskemme yhteiskuntatieteellisiksi lehdiksi sosiologian, sosiaalipolitiikan, kansantaloustieteen, väestötieteen, kansanterveystieteen, kasvatustieteen ja kriminologian alaan kuuluvat julkaisufoorumit.

Koska aihepiiri on laaja, ei kaikkia artikkeleita pystytä löytämään yksittäisillä hakusanoilla. Tästä johtuen olemme ennen kaikkea luottaneet lumipallomenetelmään: olemme keränneet materiaalimme artikkelien ristiinviittauksilla ja eri alojen tutkijoiden asiantuntemuksen perusteella. Olemme esittäneet työtämme kansantaloustieteen päivillä (2018), sosiologipäivillä (2018), sosiaalipolitiikan päivillä (2018) ja Turku Center for Welfare Research -seminaarissa (2018) päämääränämme löytää mahdollisimman kattavasti eri alojen julkaisut. Tämän lisäksi käytimme kansainvälistä Web of Science -julkaisutietokantaa hakusanoilla intergenerational* AND Finland, social mobility AND Finland, family background AND Finland, social background AND Finland, sekä kotimaista Arto-artikkeliviitetietokantaa hakusanoil-

la ylisukupolv?, perhetausta? ja sosiaalinen tausta (31.10.2018). Tarkastimme molemmista hakutuloksista otsikon perusteella mahdolliset rajauksemme kuuluvat artikkelit.

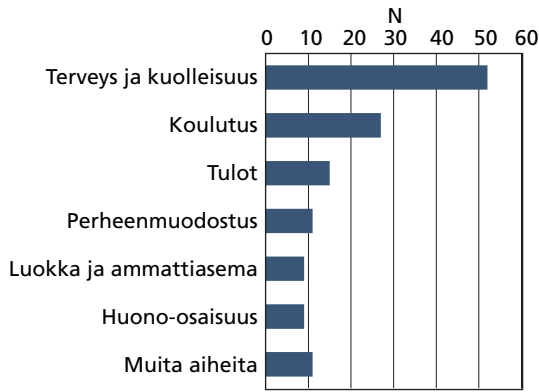
Keräämämme tutkimusjulkaisut ovat vuosilta 1982–2018. Julkaisukanavien perusteella artikkeleista suurin osa sijoittui kansanterveystieteen, sosiologian, sosiaalipolitiikan ja kansantaloustieteen aloille.

Ylisukupolvinen tutkimus aihealueittain

Identifioimme aihealueet tutkimuksissa käytettyjen vasteiden perusteella eli sen mukaan, mitä yksilön ominaisuutta on tutkittu. Jaottelimme löytämämme aiheet kuuteen aihealueeseen: tutkimukset liittyvät terveyteen tai kuolleisuuteen, kouluttautumiseen, tulotasoon, perheenmuodostukseen, sosiaaliluokkaan tai ammattiasemaan, huono-osaisuuteen ja muihin aiheisiin (kuvio 1). Esittelemme seuraavaksi kullekin aihepiirille tyypilliset lähestymistavat ja yhteenvedon tuloksista. Pyrimme myös tarkastelemaan ylisukupolisessa periytymisessä tapahtuneita muutoksia ajassa sekä sukupuolten välisiä eroja.

Terveys ja kuolleisuus

Perhetaustan vaikutusta terveyteen ja kuolleisuuteen on tutkittu erityisesti kansanterveystieteessä ja väestötieteessä. Hyväosaisen perhetaustan on todettu olevan yhteydessä korkeampaan odotettavissa olevaan elinikään (9–15) ja parempaan mielen terveyteen (16–28). Myös esimerkiksi tapaturmien (29) ja tapaturmakuolleisuuden (30), lapsikuolleisuuden (31–33), sodassa menehtymisen (34), koetun tai vanhempien kokeman terveyden (35–41), sydäninfarktin esiintyvyyden (42), sydän- ja verisuonisairastavuuteen (43,44), pitkäaikaissairauksien (39, 40), perinataalivaiheen terveyden (45–47), pituuskasvun (35, 48), ylipainon (49) ja yleisesti hoitajaksojen (50) osalta perhetaustan on näytetty ennustavan lopputulemia. Tutkimukset terveyskäyttäytymisestä, esimerkiksi tupakoinnista, alkoholinkulutuksesta, ruokatottumuksista ja liikunnan harrastamisesta, osoittavat hyväosaisemman perhetaustan olevan yhteydessä suotuisampaan käyttäytymiseen (51–55, 36, 56–59). Joissain tutkimuksissa perhetaustalla ei havaita olevan tilastollisesti merkitsevää yhteyttä terveyteen. Siponen ym. (60) eivät löydä perhetaus-

Kuvio 1. Ylisukupolvisten artikkelien määrä aihealueittain.

tan vaikutuksia tarkastellessaan alle 12-vuotiaiden lasten terveyttä ja Hohwu ym. (61) eivät havaitse vanhempien eron vaikuttavan lasten ylipainoon.

Terveyttä ja kuolleisuutta tutkivissa asetelmissa perhetaustatekijät eivät aina ole pääasiallisia tutkimusaiheita, vaan osa isompaa, tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä selittävien tekijöiden kokonaisuutta. Suoran sosioekonomisen perhetaustan yhteyden onkin todettu olevan verrattain heikko; perhetausta vaikuttaa terveyteen ennen kaikkea yksilön omien saavutettujen sosioekonomisten ominaisuuksien (koulutus, ammatti, tulot) kautta. Myös sukupuoli- ja kohorttiero-ot ovat tutkimuksissa usein sivuroolissa. On kuitenkin osoitettu, että vanhempien koulutuksen mukaiset erot lasten kuolleisuudessa ovat kasvaneet pojilla ja pienentyneet tytöillä, kun verrattiin 1980- ja 1990-luvuilla syntyneitä (12). Sosioekonomisen perhetaustan yhteyden sydäninfarktiin on myös tutkittu olevan voimakkaampi miehillä kuin naisilla (42), kun taas perhetausta ennustaa ylipainoa naisilla enemmän kuin miehillä (49).

Lisäksi on tehty paljon kansanterveys- ja lääketieteellistä tutkimusta geneettisestä periytymisestä, jossa ympäristötekijät ja sosioekonominen perhetausta ovat toisinaan sivuroolissa. Nämä tutkimukset on kuitenkin rajattu tämän katsauksen ulkopuolelle.

Koulutus

Kouluttautumisen tutkimusta on tehty ennen kaikkea sosiologiassa ja kasvatustieteessä, mutta myös muilta tieteenaloilta löytyy muutama artikkeli. Tutkimuksissa tarkastellaan niin suoraa vanhempien ja oman koulutuksen ylisukupolvista yhteyttä kuin muitakin perhetaustaan liittyviä kou-

luttautumista selittäviä tekijöitä, kuten maahanmuuttajataustaa. Useissa kouluttautumiseen keskittyneissä tutkimuksissa on keskitytty saavutetun korkeimman koulutustason tutkimiseen (62–69). Näissä tutkimuksissa on muun muassa havaittu, että vanhempien korkea koulutus ennustaa selkeästi lasten korkeakoulututkiminnon suorittamista (63, 66, 68). Huonon raskaudenaikaisen terveyden (65) ja maahanmuuttajataustan (64) on todettu ennustavan matalaa lasten koulutustasoa sekä isän kuoleman osin heikentävän koulutuksen periytyvyyttä (67).

Myös tiettyä koulutuspolun nivelvaihetta lähestyvissä tutkimuksissa, jotka tarkastelevat yläkouluvalintoja (70), toisen asteen kouluvalintoja ja tutkinnon suorittamista (71–75), yliopistossa opiskelua (74, 76–78), yliopistotutkinnon suorittamista (79) ja tohtorintutkinnon suorittamista (80), on havaittu, että huonompiosainen perhetausta ja maahanmuuttajatausta ennustavat matalampaa koulutusta. Muutama tutkimus on myös löytänyt perhetaustan ennustavan koulumenestystä (81–87). Perhetaustan on myös osoitettu olevan laajemmin yhteydessä koko koulupolkuun: huonompiosainen perhetausta ennusti esimerkiksi tutkin-
tojen suorittamista vanhemmalla iällä (88).

Koulutuksen ylisukupolvisen periytyksen on esitetty vähentyneen, kun 1940–1980-luvuilla syntyneitä on verrattu toisiinsa (66, 77–79). Tämän tuloksen on kuitenkin kritisoitu johtuvan analyttisistä valinnoista (89). Sukupuolten välisiä eroja koulutuksen ylisukupolvisuudessa ei ole juuri tutkittu.

Tulot

Tulotason ylisukupolvista periytymistä koskeva tutkimus on keskittynyt suurimmaksi osaksi kansantaloustieteen alalle. Myös muutama sosiologian piiriin kuuluva tutkimus löytyy. Tutkimuksissa on enimmäkseen lähestytty aihetta analysoimalla suoraa ylisukupolvista periytymistä eli vanhempien ja oman tulotason yhteyttä, mutta muutamassa huomioidaan myös muita perhetaustaan liittyviä tekijöitä. Koko tulojakaumaa tarkastelevat tutkimukset löytävät selvän yhteyden vanhempien ja oman tulotason välillä: korkeampi vanhempien tulotaso ennustaa, että myös lapset saavuttavat korkeamman tulotason (90–96).

Tiettyjä tuloryhmiä, kuten pieni- tai suurituloisuutta (97–100), köyhyyttä (101–103) tai taloudellisia vaikeuksia (104) analysoivissa tutkimuksissa, on myös todettu tulotason periytyvän erityisen voimakkaasti tulojakauman ääripäissä.

Vertailevissa tutkimuksissa ylisukupolvisen periytymisen todetaan olevan Pohjoismaissa, Suomi mukaan lukien, muita maita vähäisempää (90, 91, 95). Vahvaa evidenssiä tulojen ylisukupolvisuuden vähenemisestä ei ole löytynyt: aiempina vuosikymmeninä eriarvoisuuden on todettu vähentyneen (93), mutta tätä trendiä ei enää ole löydetty tuoreimmista tutkimuksista (99). Toisaalta köyhyyden ylisukupolvisuus vaikuttaisi voimistuneen vuosina 1995, 2000 ja 2005 toistetun kyselytutkimuksen perusteella (103). On havaittu, että tulotason ylisukupolvisuus on voimakkaampaa miehillä kuin naisilla (95, 96): naisten ylisukupolvisuutta selittävät enemmän omat kuin vanhempien ominaisuudet, miehillä päinvastoin (97). Perhe­muodon on myös osoitettu vaikuttavan ylisukupolvisuuteen: parisuhteessa miehillä tulojen ylisukupolvisuus on voimakkaampaa kuin yksinasuilla; parisuhdestatus ei kuitenkaan vaikuta naisten tulojen ylisukupolvisuuteen (95).

Perheenmuodostus

Sosiologian ja väestötieteen välimaastoon sijoittuu tutkimusta ylisukupolvisista vaikutuksista perheenmuodostukseen. Yleisesti perhetaustan on havaittu olevan yhteydessä eroihin koko ilmiötä hollistisesti tarkastelevissa perheenmuodostuspoluisa (105). Perhetaustan yhteyttä moniin spesifimpiin tekijöihin on myös tutkittu: on todettu, että äitien ja tyttärien kuukautisten alkamisen ajankohta, lasten määrä ja raskauden ei-toivottavuus korreloivat (106) ja vanhempien ero vaikuttaa negatiivisesti lasten pariutumiseen (107). Koulutus sekä monet muut perhetaustatekijät ovat yhteydessä hedelmällisyyteen (108, 109), ja huonopiosainen perhetausta ennustaa teiniraskauksia ja nuorena vanhemmaksi tulemistä (27, 110, 111). Usein perhetutkimuksessa ylisukupolvisuus ei ole suoraan huomion kohteena, vaan se liittyy johonkin yleisempään tutkimuskysymykseen.

Yksi perheenmuodostukseen liittyvä erillinen tutkimusaihe on valikoiva puolisonvalinta eli homogamia, jolla tarkoitetaan ihmisten tendenssiä muodostaa liitto samaa sosioekonomista status­ta edustavien ihmisten kanssa. Suomessa esiintyy homogamiaa sekä yleisesti että lapsuuden perheen sosioekonomisen statuksen mukaan (112–115). Homogamia lapsuuden perheiden sosioekonomisen statuksen suhteen ei kuitenkaan vaikuta paris­kuntien eroriski­in (114).

Luokka ja ammattiasema

Luokka- ja ammattiaseman ylisukupolvinen tutkimus on varhaisimpia aihealueita suomalaisen ylisukupolvisen tutkimuksen kentällä. Jo 1980-luvulla sosiologit ovat julkaisseet muutaman ura-uurtavan kyselyaineistoihin perustuvan tutkimuksen aiheesta (116–118). Luokka- ja ammattiaseman tutkimusta harrastavat käytännössä edelleen vain sosiologit. Yleisesti kysymykset ovat varsin samansuuntaisia esimerkiksi tuloja koskevan tutkimuksen kanssa. Tutkimusta on luokka-aseman suorasta periytymisestä mutta myös koulutuksen, tulojen, avioeron, vanhempien työttömyyden ja isovanhempien vaikutuksista luokka- ja ammattiasemaan (119–122, 117, 123–126). Suoraa luokka- ja ammattiaseman ylisukupolvisuutta tarkastelevat tutkimukset ovat löytäneet erityisesti korkeimpien asemien periytyvän vahvasti, mutta yhteys on selkeä myös muissa luokka-asemissa.

Vaikka vuosina 1970–2000 oli keskimäärin havaittavissa hidasta yhteiskunnallista avautumista, viittaavat vuosien 1936–1975 syntymäkohorttien väliset erot jopa luokka-aseman periytyvyyden kasvuun (119). Kohorttien välinen vaihtelu liikkuvuudessa luokka-asemien välillä oli myös ajallista muutosta vahvempaa. Toisaalta on myös erilaisella menetelmällä havaittu kohorteissa periytymisen jopa hienokseltaan heikentyneen (126). Miehillä ammattiasema näyttäisi periytyvän naisia voimakkaammin (126).

Aikuisuuden ammattiasemaan on vahvimmin yhteydessä vanhempien koulutus; tuloilla on vanhempien koulutusta ja ammattiasemaa heikompi itsenäinen yhteys (120). Monilla muilla tekijöillä, kuten vanhempien työttömyydellä (123) tai lapsuuden perheen rikkonaisuudella (121), on pienempi mutta havaittava rooli ylisukupolvisessa periytymisessä. Isovanhempien kohdalla vaikutus luokka-asemaan on mitätön (122).

Huono-osaisuus

Tulojen lisäksi huono-osaisuuden ylisukupolvisuutta on tarkasteltu erityisesti toimeentulotukiasiakkuuden, työttömyyden ja koulupudokkuuden näkökulmista (27, 127–134). Tutkimuksissa on osoitettu, että perhetausta heijastuu selkeästi myöhempään toimeentulotukiasiakkuuteen ja työttömyyteen. Usein huomion kohteena on suora toimeentulotukiasiakkuuden periytyminen (127, 131, 133, 134), ja sen onkin osoitettu olevan yhteydessä toimeentulotukiasiakkuuteen lapsuuden perheen tulojen huomioon ottamisen jäl-

keen (133). Toimeentulotukiasiakkuuden periytyminen vaikuttaisi myös olevan voimakkaampaa pojilla kuin tytöillä (127, 132). Yhteyden vahvuus riippuu myös iästä: yhteys heikentyy 30-vuotiaaksi tultaessa (132).

Muita yhteiskunnallisia aiheita

Edellisten tutkimuskohteiden lisäksi ylisukupolvisia tutkimuksia on myös muutamasta muusta aiheesta. Omistusasumisen periytymistä on tutkittu kahdessa artikkelissa (135, 136). Tutkimusten perusteella omistusasumiseen kohdistuu suhteellisen voimakkaita ylisukupolvisia vaikutuksia. Kaupunkitutkimuksen piirissä tehdään myös aluevaikutustutkimusta (esim. 137). Tämä ei tiukasti ottaen ole perhetaustan vaikutusten tutkimusta, joten näitä tutkimuksia ei käsitellä tässä artikkelissa laajemmin.

Toinen ylisukupolvisia vaikutuksia tutkinut soveltava tieteenala on kriminologia. Sen piirissä on havaittu, että perhetausta liittyy sekä rikosten tekemiseen (27, 138) että niiden uhriksi joutumiseen (139). Lisäksi on havaittu, että vanhempien koulutus ehkäisee koulutuksesta syrjäytyneiden rikkollista käyttäytymistä (140).

Äänestyskäyttäytymisen tutkimuksissa on todettu vanhempien äänestämisen vaikuttavan siihen, äänestävätkö heidän lapsensa (141). Perhetausta myös selittää huomattavan osan koulutuksen ja äänestämisen välisestä yhteydestä (142).

Näiden tutkimusten lisäksi on joitain yksittäisiä tutkimuksia aiheista, jotka eivät helposti asetu mihinkään edellä esitetyistä kategorioista tai osaksi jotain tutkimuksen osa-alaa. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ongelmien on todettu ilmenevän moninaisina varhaisessa aikuisuudessa (143). Lapsuudessa koettujen vaikeuksien on myös havaittu olevan yhteydessä vanhemmuuden koettuihin voimavaroihin (144).

Viimeisenä mainittakoon, että perhetaustan vaikutusta perhe-, koulutus- ja työuriin on myös tutkittu holistisesti niitä yhtäaikaaisesti tarkastellen (100, 145). Perhetaustalla on yhteys myös näihin holistisiin uriin, erityisesti lapsuuden perheen tuloilla: vähäosainen perhetausta ennustaa heikommoiselle uralle päätymistä.

Yhteenveto

Ylisukupolvinen tutkimus Suomessa on 2000- ja erityisesti 2010-luvulla laajentunut vahvasti ja kattaa laajasti tilastollisen yhteiskuntatutkimuksen kentän. Eri tieteenaloilla keskitytään hieman eri ilmiöihin, mutta huomio on usein yleisesti ylisukupolvisen eriarvoisuuden mittaamisessa. Kysymys nähdään itsessään tärkeänä ja liitetään usein mahdollisuuksien tasa-arvoa ja yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta koskeviin keskusteluihin. Erityisesti kansantaloustieteen ja sosiologian artikkeleissa ylisukupolviset vaikutukset olivat useimmiten päätutkimuskysymys, kun taas muilla tieteenaloilla aihetta tutkittiin osana isompaa, usein sosioekonomisiin eroihin liittyvää, tutkimuskysymysten kokonaisuutta.

Löysimme muutamia ajalliseen muutokseen keskittyviä kohorttien välisiä eroja tarkastelevia artikkeleita. Tulosten osalta ylisukupolvinen periytyminen näyttää ainakin hieman vähentyneen 1950-luvulla syntyneiden kohorttien jälkeen (93). Köyhyyden periytyminen on puolestaan lisääntynyt aikuisväestölle suunnatun vuosina 1995, 2000 ja 2005 toistetun kyselytutkimuksen perusteella (103). Koulutuksen osalta tulokset olivat menetelmällisistä valinnoista johtuen ristiriitaisia. Luokka-aseman osalta eri menetelmät ovat tuottaneet myös osin erilaisia tuloksia (119, 126). Muutokset syntymäkohorttien välillä ovat näiden tutkimusten valossa todennäköisesti kohtalaisen pieniä ja ajoittuvat ennen kaikkea Suomen rakennemuutoksen aikoihin. On kuitenkin huomioitava, että tutkimukset keskittyvät kohortteihin, joiden perusteella ei suoraan voida tehdä tulkintoja tämän päivän eriarvoistumiskehityksestä. Jotta 1990- ja 2000-lukujen lasten kokemaa yhteiskunnallisten ja yhteiskuntapoliittisten muutosten yhteyttä eriarvoisuuteen päästäisiin tarkastelemaan, tulee vielä odottaa. Tyypillisesti 2000- ja 2010-luvuilla ilmestyneissä artikkeleissa nuorimmat tarkasteltavat kohortit ovat syntyneet 1980-luvuilla.

Tutkimuksissa on myös tarkasteltu jonkin verran sukupuolten välisiä eroja ylisukupolvisessa periytymisessä. Vaikuttaa siltä, että miehillä sosioekonomisten ylisukupolvisten vaikutusten on havaittu olevan voimakkaampia verrattuna naisiin (122, 127, 42, 132, 95, 12, 96); tämä koskee ylisukupolvisia vaikutuksia huono-osaisuuteen, tuloihin, ammattiasemaan ja terveyteen muttei perheellistymistä (105). Sukupuolten välisiä eroja on kuitenkin käsitelty verrattain vähän. Osin tämä

voi johtua julkaisuharhasta: jos sukupuolten välisiä eroja ei ole löytynyt, ei siitä välttämättä ole raportoitu.

Metodologian osalta alojen välillä olisi voinut odottaa olevan suurempia eroja, mutta muihin kuin käytettyjen muuttujien erilaisuuteen liittyvät eroavaisuudet ovat kuitenkin suhteellisen vähäisiä. Useimmat tutkimukset hyödyntävät erilaisia regressiomenetelmiä. Tämän katsauksen mukaan ylisukupolvista eriarvoisuutta Suomessa on tutkittu yleisimmin asetelmilla, joissa on joko tutkittu saman ilmiön suoraa ylisukupolvista periytymistä (esim. vanhempien ja lasten tulotason yhteyttä) tai perhetaustan vaikutusta johonkin toiseen tutkittavaan ilmiöön. Jonkin verran on myös käytetty sisarusmalleja eli sisarusten samankaltaisuuden vertailua ylisukupolvisuuden arvioimiseen. Suuri osa tutkimuksista hyödyntää Suomen laajoja rekisteriaineistoja, joiden luotettavuus pitkän aikavälin tarkasteluissa on suuri etu ylisukupolviselle tutkimukselle. On kuitenkin hyvä huomata, että tässä katsauksessa on keskitytty tilastollisiin tutkimuk-

siin. Tämä rajaus tuottaa jo itsessään samankaltaisuutta eri alojen välille.

Kansainvälisesti vertaillen suomalaista ylisukupolvista tutkimusta on paljon. Tässä katsauksessa on käsitelty 134 Suomea käsittelevää artikkelia. Vaikka katsaus on laaja ja huolellisesti tehty, on hyvin luultavaa, että siihen sisältyy myös puutteita. Näin suuren artikkelimäärän sitominen yhteen katsaukseen on haasteellista. Ulos rajatuista hedelmällisistä aihealueista voidaan mainita ainakin psykologinen, terveystieteellinen ja geneettiseen periytymiseen keskittyvä kirjallisuus sekä laadulliset lähestymistavat ylisukupolvisen periytymiseen. Lisäksi on tarkasteltu vain vertaisarvioituja artikkeleita, ei työpapereita tai kirjalukuja. Kirjallisuuden jatkuvasti laajentuessa on hyvin luultavaa, ettei katsausta enää tulevina vuosikymmeninä voisi tehdä edes näin laajalla rajauksella. Tämä kertoo paljon aihepiirin arvostuksesta tieteenalarajojen ylitse. Voidaankin toivoa, että tämä yleiskuva viitteineen helpottaa lukijan matkaa syvemmälle yksittäisiin aiheisiin.

KIRJALLISUUS

1. Suhonen T, Karhunen H. The intergenerational effects of parental higher education: Evidence from changes in university accessibility. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus; 2017.
2. Ristikari T, Törmäkangas L, Lappi A, Haapakorva P, Kiilakoski T, Merikukka M, et al. Suomi nuorten kasvuympäristönä - 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista. THL; 2016
3. Jantti M, Bratsberg B, Roed K, Raaum O, Naylor R, Osterbacka E, et al. American Exceptionalism in a New Light: A Comparison of Intergenerational Earnings Mobility in the Nordic Countries, the United Kingdom and the United States. Rochester, NY: Social Science Research Network; 2006 Jan. Report No.: ID 878675.
4. Lehti H, Erola J, Karhula A. Less Advantaged More Averse? Heterogeneous Effects of Parental Unemployment on Siblings' Educational Achievement. Work Pap Soc Econ Issues [Http://wpsei.utu.fi](http://wpsei.utu.fi); 2017.
5. Erola J, Elina K-J. Compensation and other forms of accumulation in intergenerational social inequality. Soc Inequal Gener Role Compens Mult Resour Accumul. 2017;3-24.
6. Karhula A, Erola J, Kilpi-Jakonen E. 14. Home sweet home? Long-term educational outcomes of childcare arrangements in Finland. Teoksessa: Blossfeld et al. (toim.) Childcare Early Educ Soc Inequal Int Perspect. 2017.
7. Kilpi-Jakonen E, Erola J, Karhula A. 11. Inequalities in the haven of equality? Upper secondary education and entry into tertiary education in Finland. Teoksessa: Blossfeld et al. (toim.) Models Second Educ Soc Inequal Int Comp. 2016;181.
8. Seppänen P, Kalalahti M, Rinne R, Simola H. Lohkoutuva peruskoulu. Perheiden kouluvalinnat, yhteiskunta- luokat ja koulutuspolitiikka. Kasvatusalan Tutkimuksia. 2015;68.
9. Berg N, Huurre T, Kiviruusu O, Aro H. Nuoruusiän huono-osaisuus ja sen kasautumisen yhteys kuolleisuuteen. Sos Aikakauslehti. 2011;48:168-81.
10. Elo IT, Martikainen P, Myrskylä M. Socioeconomic status across the life course and all-cause and cause-specific mortality in Finland. Soc Sci Med 1982. 2014 Oct;119:198-206.
11. Kröger H, Hoffmann R, Tarkiainen L, Martikainen P. Comparing Observed and Unobserved Components of Childhood: Evidence From Finnish Register Data on Midlife Mortality From Siblings and Their Parents. Demography. 2018 Feb 1;55(1):295-318.
12. Remes H, Martikainen P, Valkonen T. Mortality inequalities by parental education among children and young adults in Finland 1990-2004. J Epidemiol Community Health. 2010 Feb 1;64(2):130-5.
13. Remes H, Martikainen P. Social determinants of mortality after leaving the parental home—Childhood and current factors. Adv Life Course Res. 2012 Dec 1;17(4):199-209.
14. Sauvola A, Räsänen PK, Joukamaa MI, Jokelainen J, Järvelin MR, Isohanni MK. Mortality of young adults in relation to single-parent family background. A prospective study of the northern Finland 1966 birth cohort. Eur J Public Health. 2001 Sep;11(3):284-6.
15. Tarkiainen L, Martikainen P, Laaksonen M, Aaltonen M. Childhood family background and mortality differences by income in adulthood: fixed-effects analysis of Finnish siblings. Eur J Public Health. 2015 Apr 1;25(2):305-10.
16. Elovainio M, Pulkki-Råback L, Hakulinen C, Ferrie JE, Jokela M, Hintsanen M, et al. Childhood and adolescence risk factors and development of depressive symptoms: the 32-year prospective Young Finns follow-up study. J Epidemiol Community Health. 2015 Nov 1;69(11):1109-17.
17. Gunnarsdottir H, Bjereld Y, Hensing G, Petzold M, Povlsen L. Associations between parents' subjective time

- pressure and mental health problems among children in the Nordic countries: a population based study. *BMC Public Health*. 2015 Apr 10;15.
18. Joutsenniemi K, Moustgaard H, Martikainen P. Parental use of antidepressant medication and family type in the risk for incident psychiatric morbidity in offspring. *J Epidemiol Community Health*. 2013 Aug 1;67(8):703–5.
 19. Kestilä L, Koskinen S, Martelin T, Rahkonen O, Pensola T, Aro H, et al. Determinants of health in early adulthood: what is the role of parental education, childhood adversities and own education? *Eur J Public Health*. 2006 Jun 1;16(3):305–14.
 20. Korhonen K, Remes H, Martikainen P. Education as a social pathway from parental socioeconomic position to depression in late adolescence and early adulthood: a Finnish population-based register study. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol*. 2017 Jan 1;52(1):105–16.
 21. Laaksonen M, Silventoinen K, Martikainen P, Rahkonen O, Pitkaniemi J, Lahelma E. The Effects of Childhood Circumstances, Adult Socioeconomic Status, and Material Circumstances on Physical and Mental Functioning: A Structural Equation Modelling Approach. *Ann Epidemiol*. 2007 Jun 1;17(6):431–9.
 22. Liebkind K, Jasinskaja-Lahti I. Acculturation and Psychological Well-Being among Immigrant Adolescents in Finland: A Comparative Study of Adolescents From Different Cultural Backgrounds. *J Adolesc Res*. 2000 Jul 1;15(4):446–69.
 23. Moustgaard H, Avendano M, Martikainen P. Parental Unemployment and Offspring Psychotropic Medication Purchases: A Longitudinal Fixed-Effects Analysis of 138,644 Adolescents. *Am J Epidemiol*. 2018 Sep 1;187(9):1880–8.
 24. Paananen R, Ristikari T, Merikukka M, Gissler M. Social determinants of mental health: a Finnish nationwide follow-up study on mental disorders. *J Epidemiol Community Health*. 2013 Dec 1;67(12):1025–31.
 25. Pensola T, Martikainen P. Life-course experiences and mortality by adult social class among young men. *Soc Sci Med*. 2004 Jun 1;58(11):2149–70.
 26. Pirkola S, Isometsä E, Aro H, Kestilä L, Hämäläinen J, Veijola J, et al. Childhood adversities as risk factors for adult mental disorders. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol*. 2005 Oct 1;40(10):769–77.
 27. Ristikari T, Merikukka M, Hakovirta MK. Timing and duration of social assistance receipt during childhood on early adult outcomes. *Longitud Life Course Stud*. 2018 Jul 25;9(3):312–26.
 28. Torikka A, Kaltiala-Heino R, Rimpelä A, Marttunen M, Luukkaala T, Rimpelä M. Self-reported depression is increasing among socio-economically disadvantaged adolescents - repeated cross-sectional surveys from Finland from 2000 to 2011. *BMC Public Health*. 2014 Apr 28;14:408.
 29. Remes H, Martikainen P. Young adult's own and parental social characteristics predict injury morbidity: a register-based follow-up of 135,000 men and women. *BMC Public Health*. 2015 Apr 28;15:429.
 30. Saarela J, Finnäs F. Cause-specific mortality at young ages: Lessons from Finland. *Health Place*. 2008 Jun 1;14(2):265–74.
 31. Forssas E, Gissler M, Sihvonen M, Hemminki E. Maternal predictors of perinatal mortality: the role of birthweight. *Int J Epidemiol*. 1999;28(3):475–8.
 32. Remes H, Martikainen P, Valkonen T. The effects of family type on child mortality. *Eur J Public Health*. 2011 Dec;21(6):688–93.
 33. Rom AL, Mortensen LH, Cnattingius S, Arntzen A, Gissler M, Andersen A-MN. A comparative study of educational inequality in the risk of stillbirth in Denmark, Finland, Norway and Sweden 1981–2000. *J Epidemiol Community Health*. 2012 Mar;66(3):240–6.
 34. Toivonen T. War and Equality: The Social Background of the Victims of the Finnish Winter War. *J Peace Res*. 1998 Jul 1;35(4):471–82.
 35. Halldórsson M, Kunst AE, Köhler L, Mackenbach JP. Socioeconomic inequalities in the health of children and adolescents: A comparative study of the five Nordic countries. *Eur J Public Health*. 2000 Dec 1;10(4):281–8.
 36. Kestilä L, Koskinen S, Martelin T, Rahkonen O, Pensola T, Pirkola S, et al. Influence of parental education, childhood adversities, and current living conditions on daily smoking in early adulthood. *Eur J Public Health*. 2006 Dec 1;16(6):617–26.
 37. Kestilä L, Martelin T, Rahkonen O, Härkänen T, Koskinen S. The contribution of childhood circumstances, current circumstances and health behaviour to educational health differences in early adulthood. *BMC Public Health*. 2009 May 29;9(1):164.
 38. Pedersen CR, Holstein BE, Köhler L. Parents' labour market participation as predictor of children's well-being: changes from 1984 to 1996 in the Nordic countries. *Eur J Public Health*. 2005 Aug;15(4):431–6.
 39. Rahkonen O, Arber S, Lahelma E. Health-related social mobility: A comparison of currently employed men and women in Britain and Finland. *Scand J Soc Med*. 1997 Jun 1;25(2):83–92.
 40. Rahkonen O, Lahelma E, Huuhka M. Past or present? Childhood living conditions and current socioeconomic status as determinants of adult health. *Soc Sci Med*. 1997 Feb 1;44(3):327–36.
 41. Suominen SB, Välimaa RS, Tynjälä JA, Kannas LK. Minority status and perceived health: a comparative study of Finnish- and Swedish-speaking schoolchildren in Finland. *Scand J Public Health*. 2000 Jul 1;28(3):179–87.
 42. Kilpi E, Silventoinen K, Kontinen H, Martikainen P. Early-life and adult socioeconomic determinants of myocardial infarction incidence and fatality. *Soc Sci Med*. 2017 Mar 1;177:100–9.
 43. Hedlund E, Kaprio J, Lange A, Koskenvuo M, Jartti L, Rönnemaa T, et al. Migration and coronary heart disease: A study of Finnish twins living in Sweden and their co-twins residing in Finland. *Scand J Public Health*. 2007 Oct 1;35(5):468–74.
 44. Kauhanen L, Lakka H-M, Lynch JW, Kauhanen J. Social disadvantages in childhood and risk of all-cause death and cardiovascular disease in later life: a comparison of historical and retrospective childhood information. *Int J Epidemiol*. 2006 Aug;35(4):962–8.
 45. Hemminki E, Meriläinen J, Malin M, Rahkonen O, Teperi J. Mother's Education and Perinatal Problems in Finland. *Int J Epidemiol*. 1992 Aug 1;21(4):720–4.
 46. Gissler M, Meriläinen J, Vuori E, Hemminki E. Register based monitoring shows decreasing socioeconomic differences in Finnish perinatal health. *J Epidemiol Community Health*. 2003 Jun 1;57(6):433–9.
 47. Gissler M, Rahkonen O, Arntzen A, Cnattingius S, Andersson A-MN, Hemminki E. Trends in socioeconomic differences in Finnish perinatal health 1991–2006. *J Epidemiol Community Health*. 2009 Jun 1;63(6):420–5.
 48. Silventoinen K, Lahelma E, Lundberg O, Rahkonen O. Body height, birth cohort and social background in Finland and Sweden. *Eur J Public Health*. 2001;11(2):124–9.
 49. Kestilä L, Rahkonen O, Martelin T, Lahti-Koski M, Koskinen S. Do childhood social circumstances affect overweight and obesity in early adulthood? *Scand J Public Health*. 2009 Mar 1;37(2):206–19.
 50. Sauvola A, Mäkiyryö T, Jokelainen J, Joukamaa M, Järvelin M-R, Isohanni M. Single-parent family background and physical illness in adulthood: a follow-up study of

- the Northern Finland 1966 Birth Cohort. *Scand J Public Health*. 2000 Apr 1;28(2):95–101.
51. El-Amin SET, Kinnunen JM, Ollila H, Helminen M, Alves J, Lindfors P, et al. Transmission of Smoking across Three Generations in Finland. *Int J Environ Res Public Health*. 2015 Dec 24;13(1):74.
 52. Isohanni M, Oja H, Moilanen I, Rantakallio P, Koironen M. The relation between teenage smoking and drinking, with special reference to non-standard family background. *Scand J Soc Med*. 1993 Mar 1;21(1):24–30.
 53. Isohanni M, Oja H, Moilanen I, Koironen M. Teenage alcohol drinking and non-standard family background. *Soc Sci Med*. 1994 Jun 1;38(11):1565–74.
 54. Isohanni M, Oja H, Moilanen I, Koironen M, Rantakallio P. Smoking or Quitting during Pregnancy: Associations with Background and Future Social Factors. *Scand J Soc Med*. 1995 Mar 1;23(1):32–8.
 55. Karvonen S, Rimpelä AH, Rimpelä MK. Social mobility and health related behaviours in young people. *J Epidemiol Community Health*. 1999 Apr 1;53(4):211–7.
 56. Mäkinen T, Kestilä L, Borodulin K, Martelin T, Rahkonen O, Prättälä R. Effects of childhood socio-economic conditions on educational differences in leisure-time physical activity. *Eur J Public Health*. 2010 Jun 1;20(3):346–53.
 57. Paljärvi T, Suominen S, Koskenvuo M, Winter T, Kauhaneen J. The differences in drinking patterns between Finnish-speaking majority and Swedish-speaking minority in Finland. *Eur J Public Health*. 2009 Jun;19(3):278–84.
 58. Rainio SU, Rimpelä AH. Home smoking bans in Finland and the association with child smoking. *Eur J Public Health*. 2008 Jun 1;18(3):306–11.
 59. Ray C, Suominen S, Roos E. The role of parents' sense of coherence in irregular meal pattern and food intake pattern of children aged 10–11 in Finland. *J Epidemiol Community Health*. 2009 Dec 1;63(12):1005–9.
 60. Siponen SM, Ahonen RS, Savolainen PH, Hämeen-Anttila KP. Children's health and parental socioeconomic factors: a population-based survey in Finland. *BMC Public Health*. 2011 Jun 9;11(1):457.
 61. Hohwü L, Gissler M, Sjöberg A, Biehl AM, Kristjansson AL, Obel C. Prevalence of overweight in 2 to 17 year-old children and adolescents whose parents live separately: a Nordic cross-sectional study. *BMC Public Health*. 2014 Nov 25;14(1):1216.
 62. Acacio-Claro PJ, Doku DT, Koivusilta LK, Rimpelä AH. How socioeconomic circumstances, school achievement and reserve capacity in adolescence predict adult education level: a three-generation study in Finland. *Int J Adolesc Youth*. 2018;23(3):382–97.
 63. Hertz T, Jayasundera T, Piraino P, Selcuk S, Smith N, Verashchagina A. The Inheritance of Educational Inequality: International Comparisons and Fifty-Year Trends. *BE J Econ Anal Policy*. 2008;7(2).
 64. Hyvärinen S, Erola J. Perhetaustan vaikutus toisen polven maahanmuuttajien kouluttautumiseen Suomessa. *Mahdollisuuksien Tasa-Arvo Stress. Yhteiskuntapolitiikka-YP 76* (2011): 6. 2011;644–57.
 65. Härkönen J, Kaymakçalan H, Mäki P, Taanila A. Prenatal Health, Educational Attainment, and Intergenerational Inequality: The Northern Finland Birth Cohort 1966 Study. *Demography*. 2012 May 1;49(2):525–52.
 66. Pfeffer FT. Persistent Inequality in Educational Attainment and its Institutional Context. *Eur Sociol Rev*. 2008 Dec 1;24(5):543–65.
 67. Prix I, Erola J. Does death really make us equal? Educational attainment and resource compensation after paternal death in Finland. *Soc Sci Res*. 2017 May 1;64:171–83.
 68. Thomsen J-P, Bertilsson E, Dalberg T, Hedman J, Helland H. Higher Education Participation in the Nordic Countries 1985–2010—A Comparative Perspective. *Eur Sociol Rev*. 2017 Feb 1;33(1):98–111.
 69. Väisänen H. Does the association between teen births or abortions and educational attainment vary by socioeconomic background in Finland? *Longitud Life Course Stud*. 2018;9(2):245–56.
 70. Kalalahti M, Silvennoinen H, Varjo J. Kouluvallinnat kykyjen mukaan?: erot painotettuun opetukseen valikoitumisessa. *Kasv Suom Kasvatustieteellinen Aikakauskirja 46* 2015 1. 2015.
 71. Erola J, Kilpi-Jakonen E, Prix I, Lehti H. Resource Compensation from the Extended Family: Grandparents, Aunts, and Uncles in Finland and the United States. *Eur Sociol Rev*. 2018 Aug 1;34(4):348–64.
 72. Kallio JM, Kauppinen TM, Erola J. Cumulative Socio-economic Disadvantage and Secondary Education in Finland. *Eur Sociol Rev*. 2016 Oct 1;32(5):649–61.
 73. Kilpi-Jakonen E. Continuation to upper secondary education in Finland: Children of immigrants and the majority compared. *Acta Sociol*. 2011 Mar 1;54(1):77–106.
 74. Kilpi-Jakonen E. Maahanmuuttajien lasten koulutussiirtymät toisen asteen koulutuksen läpi korkeakouluihin. *Kasvatus*. 2017;48:217–31.
 75. Lehti H, Erola J, Tanskanen AO. Tying the Extended Family Knot—Grandparents' Influence on Educational Achievement. *Eur Sociol Rev*.
 76. Kivinen O, Rinne R. Higher Education, Mobility and Inequality: The Finnish Case. *Eur J Educ*. 1996;31(3):289–310.
 77. Kivinen O, Ahola S, Hedman J. Expanding Education and Improving Odds? Participation in Higher Education in Finland in the 1980s and 1990s. *Acta Sociol*. 2001 Jun 1;44(2):171–81.
 78. Kivinen O, Hedman J, Kaipainen P. From Elite University to Mass Higher Education: Educational Expansion, Equality of Opportunity and Returns to University Education. *Acta Sociol*. 2007 Sep 1;50(3):231–47.
 79. Kivinen O, Hedman J, Kaipainen P. Koulutusmahdollisuuksien yhdenvertaisuus Suomessa. *Eriarvoisuuden uudet ja vanhat muodot*. 2012.
 80. Jauhiainen A, Nori H. Puurtajat, statuksen korottajat ja koulutuspääoman uusintajat: Tohtoriopiskelijat ja heidän taustansa suomalaisella yliopistokentällä. *Kasvatus*. 2017(48):80–95.
 81. Hiilamo H, Merikukka M, Haataja A. Long-Term Educational Outcomes of Child Care Arrangements in Finland. *SAGE Open*. 2018 Apr 1;8(2):2158244018774823.
 82. January S-AA, Mason WA, Savolainen J, Solomon S, Chmelka MB, Miettunen J, et al. Longitudinal Pathways from Cumulative Contextual Risk at Birth to School Functioning in Adolescence: Analysis of Mediation Effects and Gender Moderation. *J Youth Adolesc*. 2017;46(1):180–96.
 83. Kirjavainen T, Pulkkinen J. Takaako samanlainen tausta samanlaisen osaamisen? Maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön oppilaiden osaamiserot PISA 2012-tutkimuksessa [Does a similar background guarantee similar competence? Differences in Finnish PISA 2012 results for native and immigrant students]. *Kasvatus*. 2017;48:189–202.
 84. Ouakrim-Soivio N, Rautopuro J, Saario J. Yhdenvertaisuutta vai armopaloja? Sivistyksellisen yhdenvertaisuuden toteutuminen perusopetuksessa. *Kasvatus*. 2017;48(3).
 85. Ouakrim-Soivio N, Rautopuro J, Rantala J, Saario J. Koulutuksellisen tasa-arvon toteutuminen historian oppiaineessa. Maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön oppilaiden arvosanat, osaaminen ja asenteet perusopetuksen päättövaiheessa. *Yhteiskuntapolitiikka-YP*. 2017(82):6:651–62.
 86. Pöder K, Lauri T, Veski A. Does School Admission by Zoning Affect Educational Inequality? A Study of Fami-

- ly Background Effect in Estonia, Finland, and Sweden. *Scand J Educ Res.* 2017 Nov 2;61(6):668–88.
87. Vantraja M. Koulumenestyksen kotitausta, sosioekonomisen asema ja tulotaso. *Yhteiskuntapolitiikka-YP* 65 2000 1. 2000.
 88. Kokko K, Pulkkinen L, Mesiäinen P, Lyyra A-L. Trajectories Based on Postcomprehensive and Higher Education: Their Correlates and Antecedents. *J Soc Issues.* 2008;64(1):59–76.
 89. Karhunen H, Uusitalo R. 50 vuotta koulutusmahdollisuuksien tasa-arvoa. *Yhteiskuntapolitiikka - YP* 82 (2017):3.
 90. Björklund A, Eriksson T, Jäntti M, Raaum O, Österbacka E. Brother correlations in earnings in Denmark, Finland, Norway and Sweden compared to the United States. *J Popul Econ.* 2002;15(4):757–72.
 91. Bratsberg B, Røed K, Raaum O, Naylor R, Jäntti M, Eriksson T, et al. Nonlinearities in Intergenerational Earnings Mobility: Consequences for Cross-Country Comparisons*. *Econ J.* 2007;117(519):C72–92.
 92. Lucas REB, Kerr SP. Intergenerational income immobility in Finland: contrasting roles for parental earnings and family income. *J Popul Econ.* 2013 Jul 1;26(3):1057–94.
 93. Pekkala S, Lucas REB. Differences across Cohorts in Finnish Intergenerational Income Mobility. *Ind Relat J Econ Soc.* 2007 Jan 1;46(1):81–111.
 94. Pekkarinen T, Uusitalo R, Kerr S. School tracking and intergenerational income mobility: Evidence from the Finnish comprehensive school reform. *J Public Econ.* 2009 Aug;93(7–8):965–73.
 95. Raaum O, Bratsberg B, Røed K, Österbacka E, Eriksson T, Jäntti M, et al. Marital Sorting, Household Labor Supply, and Intergenerational Earnings Mobility across Countries. *BE J Econ Anal Policy* 2008;7(2). Available from: <https://www.degruyter.com/view/j/bejeap.2007.7.2/bejeap.2007.7.2.1767/bejeap.2007.7.2.1767.xml>
 96. Österbacka E. Family Background and Economic Status in Finland. *Scand J Econ.* 2001;103(3):467–84.
 97. Sirniö O, Martikainen P, Kauppinen TM. Intergenerational Determinants of Income Level in Finland. *Soc Forces.* 2013;92(2):463–90.
 98. Sirniö O, Kauppinen TM, Martikainen P. Income trajectories after graduation: An intergenerational approach. *Adv Life Course Res.* 2016 Dec;30:72–83.
 99. Sirniö O, Martikainen P, Kauppinen TM. Entering the highest and the lowest incomes: Intergenerational determinants and early-adulthood transitions. *Res Soc Stratif Mobil.* 2016 Jun 1;44:77–90.
 100. Sirniö O, Kauppinen TM, Martikainen P. Intergenerational determinants of joint labor market and family formation pathways in early adulthood. *Adv Life Course Res.* 2017 Sep 11.
 101. Airio I, Moisio P, Niemelä M. Intergenerational Transmission of Poverty in Finland in the 1990S. *Eur J Soc Secur.* 2005 Sep 1;7(3):253–69.
 102. Airio I, Niemelä M. Periytykö köyhyys?: köyhyyden ja toimeentulotukiasiakkaiden sukupolvinen liikkuvuus. *Sosiologia* 39 2002 3. 2002.
 103. Airio I, Niemelä M. Perhetaustan yhteys aikuisiän köyhyyteen Suomessa 1995–2005. *Sosiol* 46 2009 1. 2009.
 104. Berg N, Kiviruu O, Karvonen S, Rahkonen O, Huurre T. Pathways from poor family relationships in adolescence to economic adversity in mid-adulthood. *Adv Life Course Res.* 2017 Jun 1;32:65–78.
 105. Raab M, Fasang AE, Karhula A, Erola J. Sibling Similarity in Family Formation. *Demography.* 2014 Oct 31;51(6):2127–54.
 106. Pouta A, Järvelin M-R, Hemminki E, Sovio U, Hartikainen A-L. Mothers and daughters: intergenerational patterns of reproduction. *Eur J Public Health.* 2005 Apr 1;15(2):195–9.
 107. Erola J, Härkönen J, Dronkers J. More Careful or Less Marriageable?: Parental Divorce, Spouse Selection and Entry into Marriage. *Soc Forces.* 2012 Aug 9;90(4):1323–45.
 108. Nisén J, Martikainen P, Kaprio J, Silventoinen K. Educational Differences in Completed Fertility: A Behavioral Genetic Study of Finnish Male and Female Twins. *Demography.* 2013 Aug 1;50(4):1399–420.
 109. Nisén J, Myrskylä M, Silventoinen K, Martikainen P. Effect of family background on the educational gradient in lifetime fertility of Finnish women born 1940–50. *Popul Stud.* 2014 Sep 2;68(3):321–37.
 110. Lehti V, Sourander A, Sillanmäki L, Helenius H, Tamminen T, Kumpulainen K, et al. Psychosocial factors associated with becoming a young father in Finland: a nationwide longitudinal study. *BMC Public Health.* 2012 Jul 27;12(1):560.
 111. Vikat A, Rimpelä A, Kosunen E, Rimpelä M. Sociodemographic differences in the occurrence of teenage pregnancies in Finland in 1987–1998: a follow up study. *J Epidemiol Community Health.* 2002 Sep 1;56(9):659–68.
 112. Mäenpää E. Homogamy in educational level and parental social class in Finland: A log-linear analysis. *Eur Sociol Rev.* 2014;31(3):253–67.
 113. Mäenpää E, Jalovaara M. The effects of homogamy in socio-economic background and education on the transition from cohabitation to marriage. *Acta Sociol.* 2013 Aug 1;56(3):247–63.
 114. Mäenpää E, Jalovaara M. Homogamy in socio-economic background and education, and the dissolution of cohabiting unions. *Demogr Res.* 2014 Jun 5;30:1769–92.
 115. Mäenpää E, Jalovaara M. Achievement replacing ascription? Changes in homogamy in education and social class origins in Finland. *Adv Life Course Res.* 2015;26:76–88.
 116. Blom R, editor. *Suomalaiset luokkakuvassa.* Tampere: Vastapaino; 1984.
 117. Järvelä M. The permanency of social classes and intergenerational mobility in Finland. *Acta Sociol.* 1983;26(3–4):287–98.
 118. Pöntinen S. Sotasukupolvi, sotanuoret, sotalapset ja suuret ikäluokat: koulutus ja sosiaalinen nousu. *Sosiologia.* 1982;3(1982):153–62.
 119. Erola J. Social Mobility and Education of Finnish Cohorts Born 1936–75 Succeeding While Failing in Equality of Opportunity? *Acta Sociol.* 2009 Dec 1;52(4):307–27.
 120. Erola J, Jalonen S, Lehti H. Parental education, class and income over early life course and children's achievement. *Res Soc Stratif Mobil.* 2016 Jun;44:33–43.
 121. Erola J, Jalovaara M. The Replaceable: The Inheritance of Paternal and Maternal Socioeconomic Statuses in Non-Standard Families. *Soc Forces.* 2017 Mar 3;95(3):971–95.
 122. Erola J, Moisio P. Social Mobility over Three Generations in Finland, 1950–2000. *Eur Sociol Rev.* 2007 Apr 1;23(2):169–83.
 123. Karhula A, Lehti H, Erola J. Intergenerational scars? The long-term effects of parental unemployment during a depression. *Res Finn Soc.* 2017;10:87–99.
 124. Niittykangas H, Tervo H. Spatial variations in intergenerational transmission of self-employment. *Reg Stud.* 2005;39(3):319–32.
 125. Pöntinen S. Sotasukupolvi, sotanuoret, sotalapset ja suuret ikäluokat: koulutus ja sosiaalinen nousu. *Sosiol Westermarck-Seuran Julk.* 1982;19(3):9.
 126. Sirniö O, Martikainen P, Moisio P. Sulkeutuiiko keski-ikäinen? rekisteripohjainen tarkastelu sosiaalisesta liikkuvuudesta Suomessa 1985–2005. *Sosiologia* 48 2011 4.

- 2011;
127. Ilmakunnas I. Risk and vulnerability in social assistance receipt of young adults in Finland. *Int J Soc Welf*. 2018;27(1):5–16.
 128. Ilmakunnas I, Moisio P. Social assistance trajectories among young adults in Finland: What are the determinants of welfare dependency? *Soc Policy Adm*. 2019 Jun 53(5): 693–708.
 129. Kääriälä A, Berlin M, Lausten M, Hiilamo H, Ristikari T. Early school leaving by children in out-of-home care: A comparative study of three Nordic countries. *Child Youth Serv Rev*. 2018 Oct 1;93:186–95.
 130. Moisio P, Lorentzen T, Bäckman O, Angelin A, Salonen T, Kauppinen T. Trends in the Intergenerational Transmission of Social Assistance in the Nordic Countries in the 2000s. *Eur Soc*. 2015 Jan 1;17(1):73–93.
 131. Kauppinen TM, Angelin A, Lorentzen T, Bäckman O, Salonen T, Moisio P, et al. Social background and life-course risks as determinants of social assistance receipt among young adults in Sweden, Norway and Finland. *J Eur Soc Policy*. 2014.
 132. Moisio P, Kauppinen TM. The intergenerational correlation of social assistance and selection bias in the Finnish population data. *Res Finn Soc*. 2011;4(2011):7–15.
 133. Vauhkonen T, Kallio J, Kauppinen TM, Erola J. Intergenerational accumulation of social disadvantages across generations in young adulthood. *Res Soc Stratif Mobil*. 2017 Apr;48:42–52.
 134. Vauhkonen T, Kallio J, Erola J. Sosiaalisen huono-osaisuuden ylisukupolvisuus Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 82 (2017):5.
 135. Haartti J, Martikainen P, Remes H. Asumisen ylisukupolvisuus. Omistusasumista ja sen periytymistä määrittävät tekijät Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (2015):5.
 136. Karhula A. Comparing Overall Effects of Family Background on Homeownership During Early Life Course. *Hous Stud*. 2015 Nov 17;30(8):1281–98.
 137. Kauppinen TM. Schools as Mediators of Neighbourhood Effects on Choice Between Vocational and Academic Tracks of Secondary Education in Helsinki. *Eur Sociol Rev*. 2008 Jul 1;24(3):379–91.
 138. Savolainen J, Paananen R, Merikukka M, Aaltonen M, Gissler M. Material deprivation or minimal education? Social class and crime in an egalitarian welfare state. *Adv Life Course Res*. 2013 Sep;18(3):175–84.
 139. Aaltonen M, Martikainen P, Moustgaard H, Peltonen R, Remes H. Childhood Family Income and Violent Victimization During Youth and Young Adulthood: Trends in Hospital Care During 1988–2007 in Finland. *J Interpers Violence*. 2016 Aug 1;31(13):2338–59.
 140. Savolainen J, Aaltonen M, Merikukka M, Paananen R, Gissler M. Social Mobility and Crime: Evidence From a Total Birth Cohort. *Br J Criminol*. 2015 Jan 1;55(1):164–83.
 141. Gidengil E, Wass H, Valaste M. Political Socialization and Voting: The Parent–Child Link in Turnout. *Polit Res Q*. 2016 Jun 1;69(2):373–83.
 142. Gidengil E, Tarkiainen L, Wass H, Martikainen P. Turnout and Education: Is Education Proxying for Pre-Adult Experiences Within the Family?*. *Polit Sci Res Methods*. 2017 ed;1–17.
 143. Kataja K, Ristikari T, Paananen R, Heino T, Gissler M. Hyvinvointiongelmien ylisukupolviset jatkumot kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten elämässä. *Yhteiskuntapolitiikka* 79 (2014):1.
 144. Vuorenmaa M, Halme N, Kaunonen M, Åstedt-Kurki P, Perälä M-L. Determinants of maternal and paternal empowerment: exploring the role of childhood adversities. *Eur J Public Health*. 2017 Feb 1;27(1):35–41.
 145. Haapakorva P, Ristikari T, Gissler M. The impact of parental employment trajectories on children's early adult education and employment trajectories in the Finnish Birth Cohort 1987. *Longitud Life Course Stud*. 2017;8(4):341–64.

TIIVISTELMÄ

Aleksi Karhula & Outi Sirniö: Ylisukupolvinen eriarvoisuus Suomessa. Poikkiteellinen katsaus yhteiskuntatieteellisiin tutkimuksiin

Perhetaustan vaikutus aikuisiän saavutuksiin ja elämäntulkkuun on niin yhteiskuntatieteilijöitä kuin päätöksentekijöitäkin kiinnostava tutkimuksen kohde. Usein aihepiiriin tutkimus noudattelee tieteenalojen välisiä rajoja eikä yksittäisistä tutkimuksista saa kokonaiskuvaa sukupolvien välisistä yhteyksistä. Yhdistämällä eri alojen tutkimustietoa pyrimme esittämään kokonaiskuvan yhteiskuntatieteiden piirissä tutkituista ylisukupolvista vaikutuksista Suomessa.

Katsauksessa kartoitamme, mistä aihepiireistä on tehty ylisukupolvista tutkimusta eri aloilla. Lisäksi tiivistämme havaitut tulokset ja etsimme ylisukupolvissa vaikutuksissa havaittavissa olevia muutoksia ajassa sekä sukupuolten välisiä eroja. Olemme keränneet katsausta varten 134 vertaisarvioitua tieteellistä artikkelia eri yhteiskuntatieteellisiltä aloilta. Jaoin tutkimukset eri aihepiireihin tutkittujen aikuisiän ominaisuuksien perusteella. Eniten tutkimusta on tehty terveyteen ja kuolleisuuteen, kouluttautumiseen sekä tuloihin liittyen, mutta myös perheenmuodostusta, luokka-asemaa, huono-osaisuutta, rikollisuutta, omistusasumista ja äänestämistä on tutkittu ylisukupolvisesta näkökulmasta. Yksittäisiä tutkimuksia on myös muista aiheista.

Tulokset siitä, kuinka sukupolvien väliset yhteydet ovat muuttuneet ajan kuluessa, vaihtelevat aihepiiriin ja tarkasteltavan ajanjakson mukaan. Yleisesti muutokset ajassa ovat kuitenkin tarkasteltujen tutkimusten perusteella suhteellisen pieniä. On hyvä huomata, että ylisukupolvinen tutkimus tulee aina aikaansa jäljessä: joudumme odottamaan lasten ja nuorten aikuistumista ennen kuin voimme havainnoida ylisukupolvisia yhteyksiä. Tyypillisesti tarkasteltavissa tutkimuksissa viimeisimmätkin syntymäkohortit ovat 1980-luvulla syntyneitä.

Ylisukupolviset vaikutukset sosioekonomiseen asemaan ovat useimmiten vahvempia miehillä kuin naisilla silloin kun eroja on. Vaikutusten on havaittu olevan miehillä suurempia suhteessa huono-osaisuuteen, tuloihin, ammattiasemaan ja terveyteen. Useissa tutkimuksissa sukupuolten välisiä eroja ei ole raportoitu. Tämä voi kertoa joko siitä, ettei niitä ole tutkittu tai siitä, ettei eroja sukupuolten välillä ole löytenyt.

Kansainvälisesti vertaillen suomalaista ylisukupolvista tutkimusta on paljon. Tässä katsauksessa on käsitelty 134 Suomea käsittelevää artikkelia. Tämä on suuri määrä ottaen huomioon, että tarkastelussa ovat mukana vain vertaisarvioituiden tieteelliset artikkelit. Raportit, työpaperit ja kirjaluvut on rajattu tarkastelun ulkopuolelle.